

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

זכרון עולם

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברק
כולל דחסידי סוכטשוב
כולל "סנה משה"
ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
בית מדרש
למגידי שיעור "דף היומי"
חתם סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5773333

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

מסכת בבא בתרא ע"ב-ע"ח

בס"ד, י"ד חשוון תש"ע

גליון מס' 545

השבוע בגליון

- ◆ עשיית ציצית על ידי קטן
- ◆ מי ישחט את שור הבר שיאכל ב"סעודת ליתן?"
- ◆ מכירת חמץ כיצד?
- ◆ מה פירוש המילה "דולר"?

- ◆ הדג הגדול והאומה שכמעט תכניע את עם ישראל
- ◆ נשר שכנפיו פרוסות מקיל ועד בבנזה
- ◆ טיפת דיו שהטביעה עשרות יישובים יהודיים
- ◆ עשיית ציצית על ידי נשים

דף עג/א-ב אמר רבה אישתעו לי נחותי ימא

הדג הגדול והאומה שכמעט תכניע את עם ישראל

בדף זה ובדף שלאחריו מביאה הגמרא תיאורים שונים מאת רבה בר בר חנה על אודות מאורעות שחוו יורדי ימים והולכי מדבריות. תיאורים אלה נראים בלתי מציאותיים ברובם המוחלט, ונתנו פתחון פה לשונאי ישראל ללעוג על דברי חז"ל.

נשר שכנפיו פרוסות מקיל ועד בבנזה: אחד מבני דורו של רבי ישראל מסלנט זצ"ל סיפר, כי בהיותו בברלין נשאל רבי ישראל על ידי פרופ' הלמהולץ הגרמני, מה דעתו על אגדות חז"ל, וכך ענה: הנה עתה בשנת תרל"א, אחר ניצחון מלך פרוסיה על צרפת, הוחלף סמל המלוכה מנשר בעל ראש אחד לנשר בעל שני ראשים. קראתי, מספר לו הגר"י מסלנט, תיאור של משורר, המתאר את גדולת גרמניה-פרוסיה שאחר הכיבוש כנשר גדול, שראשו האחד מגיע עד ממל וראשו השני עד מיץ, כנף אחת פרוסה עד קיל וכנף אחרת מגיעה עד בבנזה. לנו מובן, כי מתוארים כאן גבולות גרמניה, אבל איך יתפרשו הדברים בעוד כ-500 שנה? בדומה לכך ברורים דברי חז"ל לגדולים כמותם, אף שלאחרים אינם נראים אלא כדברים תמוהים.

טיפת דיו שהטביעה עשרות יישובים יהודיים: במקורות אחרים מצוטטת תשובת הגר"י"ס לשאלה על מאמר חז"ל בסוגייתנו (עג/ב) על אודות דג מת, שגוויתו החריבה שישים כרכים: כידוע נאסרה על היהודים ישיבה בערים מסוימות, והגזרה נכתבה ונחתמה בצו מלכות. נוכל לתאר את המאורע העגום במשפט קצר האומר, כי בטיפת דיו אחת טבעו עשרות יישובים וכרכים יהודיים. האם משפט זה יובן לכל? גם דברי גמרא זו מתפרשים כנסתרות המובנים ליודעי חן בלבד [יעיין במאמר על אגדות חז"ל מהרמח"ל ז"ל, הודפס בפתיחה למדרש רבה, שביאר מדוע חז"ל העבירו מסרים בצורה נסתרת ובדרך משל].

ואכן לאגדות חז"ל אלו, הידועות בשם "אגדות רב"ח", נתחברו ביאורים רבים על דרך הרמז והסוד והארכיכו בהם הריטב"א, המהרש"א (בסוגייתנו) המהרי"ל (בספריו "חידושי אגדות", וב"באר הגולה" באר ה'), מוהר"ן מברסלב (בליקוטי מוהר"ן), בעל "נתיבות המשפט" (בספרו "אמת ליעקב"), בעל "בן איש חי" (בספרו "בן יהודע"), ועוד. חיבור מיוחד מאת הגר"א מוילנא נודע בשם "ביאורי אגדות רבה בר בר חנה" על פי הנסתר.

מעניין ואקטואלי ביותר הוא ביאורו של בעל "נתיבות המשפט", בספרו "אמת ליעקב", על המעשה המסופר בסוגייתנו (עג/ב) על ידי רבה בר בר חנה, בו הוא מתאר כיצד פעם אחת הוא ואחרים שנסעו עמו בספינה, ראו אי קטן עם חול ועשבים גדלים עליו. לתומם חשבו הנוסעים כי יבשה לפניהם, ולכן עלו עליה ואפו ובישלו שם. לאמיתו של דבר לא היה זה אלא דג גדול,

דבר העורך

רב החובל

רב החובל העביר יד שזופה על הגה האניה המבריק משימוש. מכל עבר נראה הים הגדול רגוע ושלו, כמו מעולם לא ביקשו גליו לבלוע בקרבם את האניות שפילסו את דרכן במים אדירים.

מפרשי האניה היו מתוחים לכל ארכם. רוח הים הכתה בהם והמריצה את האניה אל מחוז חפצה. הנוסעים סיימו להריק אל קרבם כוס משקה חריף לסיום ארוחת הבוקר הנפלאה שהוגשה להם. דולפינים זריזים קיפצו סביבות האניה והפסטורליה המדהימה ריתקה את הנוסעים למקומם.

בעבר, בצעירותו, היה רב החובל מסמן ביומנו בהתלהבות כל הפלגה ומתאר את קורותיה בפירוט. עם השנים הפסיק לרשום את נסיעותיו ביומנו. "כל שעה לבנה בראשי, ואיש סימן להפלגה נוספת. אין לי סיבה לרשום", היה אומר לחביריו.

השנים הרבות שבילה בין יבשת ליבשת נתנו בו את אותותיהן. לפעמים נדמה היה, כי עוד רגע קט יכוסה מצחו בירקוקת, מן הסוג שמכסה את דפנות האניה, הוא ואננייתו הפכו מקשה אחת, ואיש לא יכול היה להפריד ביניהם. גם נישואיו לפני שנים מעטות בלבד, לא תלשוהו מן הים. אחת לחצי שנה היה פוקד את ביתו ואת בנו הקטן, שווה עמהם קמעא, ושב אל מקומו הטבעי, אל הים הפתוח.

ויהי היום, געגועיו של רב החובל לבני משפחתו עלו על גדוניהם, והובילוהו היישר לביתו שבצרפת. כרכרה מהירה, שבעליה תוגמל כראוי, בהילה אותו אל ביתו, ותוך זמן קצר ישב מיודעו שבע ההפלגות בחיק משפחתו ליד האח הנוצח.

שבועות אחדים שהה מיודעו בביתו, וימים אחדים בטרם שב הימה הודיע רב החובל לרעייתו, כי הפעם הוא נוטל עמו גם את בנם היחיד. "עליו ללמוד את המקצוע. אני כבר מזדקן, ואיני יודע עד מתי אוכל

◀

עילוי נשמה

הרב **פנחס רוזנבאום** זצ"ל
בן הרה"ג רבי שמואל שמעלקא
הלוי זצ"ל הי"ד
נלב"ע י"ג מר חשוון תשמ"א
תנצב"ה
הנוצח ע"י בני משפחתו שיחיו

עילוי נשמה

הרה"ח ר' **אברהם קיסרמן** ז"ל
ב"ר דב הלוי ז"ל
נלב"ע ביום י"ז בחשוון תש"ן
תנצב"ה
הנוצח ע"י ידידינו משפחות קיסרמן שיחיו

עילוי נשמה

הר"ד **יצחק אייזיק אורנשטיין** ז"ל
ב"ר שכנא דוד ז"ל
נלב"ע ט"ו בחשוון תשל"ב
תנצב"ה
הנוצח ע"י בנו
הר"ר אשר אורנשטיין ומשפ' שיחיו - חיפה

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

מרת **מרים ג'ונס** ע"ה ב"ר אברהם יצחק ז"ל
נלב"ע ט"ו בחשוון תשל"ה **תנצב"ה**
הנוצח ע"י בני המשפחה שיחיו

שחול נאסף עליו ועשב צמח בו. כשחש הדג בחום המתפשט על גופו הוא התהפך באחת, ולולא שנמלטו אל ספינתם שהיתה קרובה אליהם, היו טובעים.

הגאון רבי יעקב מליסא, בעל "נתיבות המשפט", מפרש כי רבה בר בר חנה ראה ברוח הקודש, שלפני ביאת המשיח ישלטו בני ישראל על אומות אחרות ויעלו עליהם בניסיון למשול בהם. אלא שאז יתהפך המצב על פניו, וסכנה גדולה תהיה נשקפת לישראל, ורק מאחר שהגאולה תהא קרובה לבוא, לא יכלה זרע ישראל חס ושלום (ראה שם בהרחבה, ועיין גם בחידושי הריטב"א כאן המביא רעיון דומה). וכך סיכם את הנושא בספר הקדמון "דרכי נועם": "אף לו נבין רמזים שנאמר על דברים המוכרים לנו, לא נבין אף אפס קצותם של רמזים העוסקים בדברים המופלאים מאתנו, בסודות ונסתרות התורה".

דף ע"ב/ד עתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי
עשיית ציצית על ידי נשים

כידוע נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמן. כלומר: מצוות שחיובן מותנה ותלוי במועד קבוע, כגון, הנחת תפילין, ציצית וכדומה. אמנם, אשה שחפצה לזכות במצווה שהזמן גרמא, רשאית לקיימה ואף מקבלת שכר על כך [בדרגת "מי שאינו מצווה ועושה"], ולדעת רבינו תם (עירובין צ"א/א תוס' ד"ה "דילמא") היא גם רשאית לברך על קיום מצווה זו [עיין להלכה "שולחן ערוך" או"ח סימן תקפ"ט סעי' ו' שנחלקו בכך המחבר והרמ"א].

נחלקו ראשונים, אם בגד שהוטל בו ציצית על ידי אשה כשר למצוות ציצית. לדעת רש"י (בש"ת סימן פ"א), הרא"ש (גיטין פ"ד סימן מ"ו) וראשונים נוספים, אשה כשרה להטיל ציצית בבגד. הרא"ש מביא ראיה לשיטתו מסוגייתנו, בה מספר רבי יוחנן, שפעם אחת הוא הפליג בספינה ולמרבה הפלא על פני המים צפה מול עיניהם תיבה משובצת באבנים טובות ובמרגליות. כאשר נוסעי הספינה ניסו למשותה מן המים, יצאה בת קול ואמרה: "מאי אית לכו בהדי קרטליתא דדביתיהו דר"ח בן דוסא **דעתידה דשדיא תכלתא בה לצדיקי לעלמא דאתי**" - הניחו לתיבה זו המיועדת לאשת רבי חנינא בן דוסא, **שעתידה לעשות את הציציות** לבגדיהם של הצדיקים בעולם הבא. הרי לנו, שנשים כשרות להטיל ציצית בבגד! אף מסופר (בש"ת רש"י שם), שאשת ריב"ם, מראשוני בעלי התוספות, מרת בללט, היתה מכינה עבור בעלה את ציציותיו, משום שריב"ם סבר שאשה כשרה לכך.

אולם לדעת רבינו תם (גיטין מה/ב תוס' ד"ה "כל שיטנו בקשירה"), אשה אינה כשרה להטיל ציצית בבגד, מאחר שמי שאינו מחוייב במצווה אינו כשר לעשותה. גם מהר"ם מרוטנבורג (הובא בבית יוסף או"ח סימן י"ד) סובר כן וטעמו עמו, כי בפרשת ציצית נאמר (במדבר טו/לח) "דבר אל בני ישראל... **ועשו להם ציצית**". משמע, שהזכרים בלבד, "בני ישראל", ראויים להטיל ציצית ולא הנשים.

עשיית ציצית על ידי קטן: להבדל בין שני טעמים אלה יש גם השלכה מעשית. שכן, לדעת מהר"ם מרוטנבורג אפשר להשתמש בבגד שהוטלה בו ציצית על ידי קטן [כאשר גדול עומד על גביו ומלמדו לעשות זאת "לשמה"; "משנה ברורה" סימן י"ד ס"ק ד'], שהרי גם הוא מ"בני ישראל". אולם לדעת רבינו תם, גם קטן אינו ראוי למלאכה זו, שהרי אינו מחוייב במצווה.

כיצד תתיישב שיטת רבינו תם ומהר"ם מרוטנבורג, הפוסלים את האשה מהטלת ציצית בבגד, עם הוכחת הרא"ש מסוגייתנו? בעל "אוצות החיים" ("שולחן ערוך" או"ח סימן י"ד סעיף א'), תירץ קושיה זו באופן נפלא, שהרי בעל מימרא זו בגמרתנו הוא רבי יוחנן, הסובר (נדה ס"א/ב), שמצוות בטלות לעתיד לבא, ומאחר שלדעת חלק מן המפרשים כוונתו לומר, שלעתיד לבוא הצדיקים יקיימו את המצוות אף על פי שלא יהיו מחוייבים בעשייתם, נמצא, איפוא, כי גם הנשים וגם הצדיקים לא יהיו חייבים במצווה, ולפיכך, אין כל עילה שלעתיד לבא אשה תהא מנועה מהטלת ציצית בבגד... מדברי בעל "הגהות מימוניות" (הלכות ציצית פ"א אות ט'), עולה יישוב נוסף לשיטת רבינו תם. לדבריו, לעתיד לבא לא תעסוק אשת רבי חנינא בן דוסא **בקשירת הציצית** לבגדי הצדיקים, כי אם **טווית חוטי הציצית** בלבד, אותם תניח בארגז המדובר. זאת, מאחר שדווקא להטלת ציצית בבגד אינה כשרה, משום שאינה מחוייבת במצווה זו, אך טווית חוטי הציצית, אף שצריך לעשותם לשם מצווה, אינו מעשה הנחשב לחלק עיקרי של המצווה, כי אם מעשה הכשרה למצוות הציצית.

להלכה פסק "שולחן ערוך" (או"ח סימן י"ד סעיף א'), שאשה כשרה לעשות ציצית לבגדו של איש, ואילו הרמ"א כתב, כי לכתחילה יש להחמיר ולהנמנע מכך [ראוי לציין את דעת "פרי מגדים", קרבן נתנאל", ע"ד הרא"ש שם, ו"נתיב חיים", "שולחן ערוך" שם, שלדעת ר"ת גם לטויה אשה פסולה. אלא שלדרשת מהר"ם מרוטנבורג יש חילוק בין טויה לקשירה - "פרי מגדים". אמנם, דעת ה"ט"ז היא שגם לדעת ר"ת קיים חילוק זה, וכן מבואר בהגהת מימוניות ובביאור הגר"א ס"ק א'].
דף ע"א/א עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן

מי ישחט את שור הבר שיאכל ב"סעודת לויתן"?

בעמודים אלה מתארת גמרתנו את סעודת הצדיקים לעתיד לבא. המנה המרכזית בסעודה זו תכלול את בשרו של הלויתן ואת בשרו של שור הבר המכונה "בהמות". עניינה של "סעודת לויתן" לעתיד לבוא דורש ביאור, שהרי מדובר בעולם הבא, שלכאורה אין בו אכילה ושתיה.

להמשיך ולהפליג בים. זה הזמן להכניס את בני ברזי אומנות קשה זו, פסק. **היא**, קשורה בכל נימי נפשה לבנה הקטן והיחיד, מיאנה לשמוע על כך. לא יעלה ולא יבוא. נכון, הוא צריך ללמוד מקצוע, אבל, רק מול עיניה. רק אם אינו נוטש אותה ולו לרגע קט.

רב החובל, שחושל להתמודד עם סערות אדירות ומשבריים אך לא עם רחמי אם על בנה, נכנע. "אני אלמד אותו מול עיניך כיצד להיות רב חובל". **מספר** ימים עמל רב החובל במרתף הבית על מלאכה מסויימת, אותה סרב להראות לבני ביתו. "רק כשאסיים, תראו", היה משיב להפצרותיהם. כאשר סיים את מלאכתו, הוא עלה מן המרתף אוחז בידי החסונות דגם של אניה קטנטונת, וזה הפליא לאנייתו שחנתה זה מספר שבועות בנמל. מאומה לא חסר לאנייתו. "כאן", הצביע רב החובל, "נמצא החדר שלי, שבו אתה תגור בבוא היום. מאחוריך נמצא חדר המלחים. למטה", הורה רב החובל באצבעו ופתח דלת קטנה, "ממוקם מחסן גזירי העץ שמיועדים למלאות את מקומם של התרנים שעלולים להשבר בעת סערה קשה". כך, במשך שעה ארוכה לימד האב את בנו הקשוב את כל רזי אנייתו וסודותיה, עד שהבן יכול היה לשוטט בה בדמיונו בעיניים עצומות.

עם תום השלב הראשון, השיקו האב והבן הנרגשים את האניה הקטנה בצוותא לתוך גיגית עצומת מימדים, שהוצבה במרכז הבית. דמיונו של רב החובל לא ידע גבולות. קרקעית הגיגית כוסתה בחול רך, דגי זהב קטנים שטו בחדווה במים הצלולים, שנמהלו במטע דיו כחלחל וזיורי נוף מדהימים כיסו את צידה הפנימי של הגיגית. מושלם.

בידיים מיומנות נעץ רב החובל את עוגן האניה בחול והורה לבנו לנשוף במלא עוצמת ריאתיו על מפרשה המתוחים. דקה ארוכה ניסה הבן להטות את האניה על צידה, פניו אדמו ממאמץ, אך מאומה לא הועיל. "הו תפקידו של העוגן", ציין רב החובל בסיפוק. "הוא מעגן את האניה למקומה. כעת, הבה נפליג".

הלילה ירד זה מכבר. לאורם של עשיות נפט זעירות שנתלו לצדי האניה, הפליגו האב ובנו במרחבי הגיגית. רוחות רבות עוצמה שנפלטו ממפוח ענק איימו לפרק את האניה שנאבקה על חייה, ולולא מיומנותו המופלאה של רב החובל, היתה האניה שוקעת זה מכבר במעמקי הגיגית. **האם** פרשה זה מכבר למנוחת הלילה. "הוא נשאר איתי", קבע רב החובל. "גם בים אי אפשר ללכת לישון כאשר רוצים. לפעמים צריך להשאר ערים יומיים ואפילו שלשה, עד אשר תחלוף הסערה". **האניה**, שטוטלה רבות במהלך הלילה, ארתה שבר כלי. מפרשה מושלכים היו על הסיפון, תרניה מנוצצים, דומה היה כי מאומה לא נותר על מקומו. "אבל האניה לא התפכחה!" קרא רב החובל בהתלהבות. "זהו תפקידך כרב חובל!".

עוד ימים מספר המשיך האב המסור לאמן את בנו ולהכניסו בריזי המקצוע, עד אשר שמחתם הרבה של הוריו, הצליח בנם המוכשר לשמור על יציבותה של האניה במשך שש עשרה שעות רצופות של סערות ונחשולים שהערים האב.

"**כעת** הוא כבר רב חובל", שח האב בסיפוק לעריותו, טפח נמרצות על שכמו של בנו וחזר אל הים רגוע ושלו. בנו למד את המלאכה...

תיאור מרתק זה כותב רבי יוסף חיים זצ"ל בספרו "רב פעלים" (ח"ג סוד ישרים סי' א'), במעלה "לתלמיד חכם אחד, תושב עיר אחרת ששאל ממני שאלות בלימוד הסוד". רבי יוסף חיים טרח להסביר לו, כי אנו, בדורות שלאחר חתימת התלמוד, דומים לבנו של רב החובל שלמד להשיט את אנייתו בתוך גיגית. אותו תלמיד חכם שפנה לרבי יוסף חיים עסק בחכמת הקבלה, ולעיתים הוא נתקל בעניינים שונים שלא נתפסו בראשו. רבי יוסף חיים אילפו לקח, כי אם ידע אל נכון את מקומו, לא יקשו בעיניו דבריהם, אלא יבין כי חכמתו היא זו המוגבלת.

בפירוש רבינו בחיי [שחובר בסרגוסה שבספרד לפני כשבע מאות שנה] לפרשת בראשית (א/כא), מופיעים שלשה ביאורים בנושא זה, על פי ה"פשוט", ה"שכל" וה"קבלה". על דרך הפשט מביא רבינו בחיי בשם מורו הרשב"א, שיש מקום לענייני אכילה ושתיה גם לעתיד לבוא, משום שיש בכחם של מאכלים שונים להביא את האוכלם לידי השגות מיוחדות. לכן הוכן מאכל הצדיקים לעתיד לבוא שעל ידו ישיגו את ההשגות הגבוהות שישפיעו באותו זמן השגות שאי אפשר להשיגן בעולם הזה. מאכלים קדושים אלו יהיו דומים למן שירד מן השמים והיה מאכל רוחני למקבלי התורה [רבינו בחיי משער, שזמנה של סעודה זו יהיה בסוף התקופה בה עדיין תהיה נשמה בגוף, ומיד לאחר מכן יתבטלו הגופים וצדיקים ישובו ויהנו מזיו השכינה].

דברים נשגבים אנו מוצאים בדברי הגאון מוילנא המפרש, כי "סעודת לויתן" הוכנה להתגלות סודות התורה. הגאון רבי יצחק אייזיק חבר, מתלמידי תלמידיו של הגר"א, מסביר על פי זה את דברי הגמרא לעיל, שהקב"ה הרג את הנקבה וסרס את הזכר. עמקם של דברים הוא, שהקב"ה מנע בעולם הזה את גילוי טעמי המצוות, כמו גם את גילוי סודות התורה, כדי שלא תתבטל הבחירה בקבלת עול מלכות שמים, כאשר הכל יהיה ברור צח ונהיר (ראה "מכתב מאליהו" ח"ה עמוד 202).

בגמרא (חולין, סו/ב) נקבע, כי לויתן זה דג טהור הוא. הראשונים (ראה "הערוך" ערך ק"א וראב"ן סימן ס"ט) מבארים, כי למרות שהלויתן נושא סנפיר וקשקשת, שהם שני סימני הטהרה של דגים טהורים, נדרשה הגמרא לקבוע שהלויתן טהור, משום שבסוגייתנו הוא מתואר כנחש ותנין, וניתן היה להסיק מכך שהוא אסור באכילה. מכאן אנו למדים, כי בעל החיים שבימינו מכונה לויתן, אינו הלויתן המדובר בגמרתנו שהרי הלויתן בן זמנינו אינו בעל קשקשים, ומלבד זאת הוא ממשפחת היונקים, בעוד שבגמרא (עבודה זרה מ/א) מבואר, כי הדגים היונקים טמאים הם, לעומת מטילי הביצים, הטהורים.

במדרש רבה (ויקרא פרשה י"ג) נאמר, כי לעתיד לבא הקב"ה יחרחך מלחמה בין הלויתן לשור הבר, במהלכה "בהמות [שור הבר] נותץ ללויתן בקרניו וקורעו, ולויתן נותץ לבהמות בסנפיריו ונוחרו", ומבשרם תעשה הסעודה שלה אנו כה מייחלים. במהלך הסעודה, מספר המדרש, ישאלו הצדיקים את הקב"ה היאך ניתן לאכול את בשרו של שור הבר שלא נשחט כדת וכדין אלא נקרע על ידי סנפירי הלויתן, והקב"ה יענה להם, כי "תורה חדשה מאיתי תצא". לדעת מפרשים אחדים כוונת המדרש היא, שהוראת שעה תהיה מלפניו יתברך לאכול שור זה, למרות שלא נשחט כדין ("יפה תואר"). אולם יש המבארים, שבעל מדרש זה סובר כדעה ש"מצוות בטלות לעתיד לבא" (ראה נדה סא/א ובמהרי"ץ חיות שם).

השיטה ש"מצוות בטלות לעתיד לבוא", הנתונה במחלוקת בגמרא במסכת נדה (שם), מוזכרת בסוגייתנו (עב/א) בקשר להטלת ציצית בבגד של מת. בעלי התוספות (עב/א ד"ה "פסקי חדא") מביאים את דברי רבינו חיים כהן צדק, אשר לדעתו אין להטיל ציצית לתכריכי המת, חרף דברי הגמרא במנחות (א/מ) המחייבת להטילן, משום שאנו פוסקים שמצוות בטלות לעתיד לבוא, ולכן, למתים שיקומו לתחיה לעתיד לבוא לא יהיה צורך בציצית.

האם דעה זו, שמצוות בטלות לעתיד לבוא, ושכאמור יש הפוסקים כן להלכה, עומדת בניגוד לעיקר התשיעי ש"זאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו"? הגר"א וסרמן הי"ד, עונה על כך ("קובץ שיעורים" ח"ב סימן כ"ט): גם זו, שמצוות בטלות לעתיד לבוא, הלכה היא מהלכות התורה, שניתנה עוד במעמד הר סיני וקיימת עד עתה, ואין כאן, איפוא, "תורה אחרת".

דף ע"א וחכמים אומרים לא קנה עד שימשכנה או עד שישכור את מקומה

מכירת חמץ כיצד?

יסוד חשוב שנתבאר על ידי בעלי התוספות בסוגייתנו, מאפשר פתרון נפלא למכירת חמץ. כידוע אחד מדרכי הקניינים של מיטלטלין הוא קניין "משיכה", אשר נעשה על ידי שהקונה מושך את החפץ אליו ובכך הוא רוכש אותו. והנה, בעלי התוספות (ד"ה "ספינה נקנית במסירה") מפרשים, כי סוגייתנו עוסקת באדם המבקש למכור את ספינתו על ידי קניין משיכה בלבד ולא בשאר קניינים, ואומרת, כי אף על פי כן רשאי הקונה לקנות את הספינה על ידי שכירת המקום שבו היא נמצאת. האחרונים מבארים, כי למרות שבעל הספינה פירש שהוא מוכן למכור אותה בקניין משיכה בלבד, מועילה גם שכירות המקום לקנותה, מאחר שעניין אחד להם לקניין משיכה ולקניין על ידי שכירות מקום. שכן, בקניין משיכה הקונה מכניס את החפץ לרשותו, וגם השוכר את מקום החפץ, מכניס את החפץ לרשותו על ידי שהפך את מקומו לרשותו שלו. מעתה, אף על פי שהמוכר מקפיד שהבעלות על ספינתו תועבר לקונה על ידי קניין משיכה בלבד, ניתן לרכוש אותה ממנו גם על ידי שכירת מקומה [1].

על פי יסוד זה ניתן לפתור בעיה חמורה שהתעוררה לגבי מכירת חמץ. הלכות הקניינים נתחדשו ברובן לגבי יהודים בלבד, ולא לגבי נכרים, אשר אינם יכולים לרכוש חפצים ברוב הקניינים התקפים אצל יהודי. מאחר שכמעט אין מעשה קניין המוסכם על כל הדעות שנכרי יכול לרכוש מטלטלין באמצעותו, הפתרון היחיד הוא למכור לנכרי את כלי החמץ בשני קניינים נפרדים, בקניין כסף ובקניין משיכה. פעולות אלו, לכל הדעות, מעבירות את החפץ לרשות הנכרי.

יאים הדברים "לאגדות רבה בר בר חנה" אותן אנו לומדים בשבוע זה. תלמיד חכם מופלג, שעוסק זה שנים רבות באמירת הדף היומי לפני ציבור מכובד, נוהג להקדים מעשה זה לסוגיית אלו, תוך שהוא מצייץ, כי אמנם האגדות אודות דג בגודל מפלצתי, או על ציפור מוזרה מאד, נראות לנו כתמוהות, אך עלינו להשכיל ולהבין, כי דברי חז"ל אלו נאמרו בדרגתם שלהם ובחכמתם הכבירה, החסרה לנו.

עם הרגשה נעלה זו, שאנו זוכים להגות בתורתם של קדושי עליון, נמשיך ללמוד, בסייעתא דשמיא, את סוגיית התלמוד מתוך השתוקקות, שבמהרה יבואו הימים אשר בהם נוכל להשיג את עמקם של דברי חז"ל, ככאמר הנביא ישעיהו (יא/ט) "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

המעניין לזכות את הרבים
בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת
שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל,
מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי,
ואנו נפרסם זאת בע"ה בטר זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף ע"א והאי גלא דמטבע

"מקל" ראשי תיבות של...

בסוגייתנו אומר רבה, שיורדי הים סיפרו לו, כי פעמים גל ים המאיים להטביע ספינה נראה מרחוק כאשר לבת אש לבנה הולכת לפניו. וכאשר נגלה להם גל מעין זה הם מכים בו באלה עליה חקוקות מילים מסוימות הכוללות את שמו של הקב"ה, והגל המאיים נח מזעפו.

רבי נחמן מברסלב זצ"ל (ליקוטי מוהר"ן ח"א) היה רואה במעשה זה משל להתמודדות האדם בחייו, וכך היה אומר: "גלא דמטבע לספינתא", היינו: היצר חפץ להטביע את ספינת ישראל ו"מתחזי כי צוציאתא", הוא עוטה כמין קדושה וטרה כדי לפתות את הלבבות. או אז, אין ליהודי עצה, כי אם להכותו במקל שעליו חקוק שם ה', הלא הוא התורה הקדושה, שהרי "קוב"ה ואורייתא חד הוא", כדברי תנא דבי ר' ישמעאל (סוכה נב/ב) "אם פגע בך מנוול זה, משכחו לבית המדרש".

"החתם סופר" זצ"ל (בסוגייתנו), הטעים גמרא זו באופן מעניין וכתב, כי מעשה זה הוא משל על ים החיים הסוער על האדם, שאין לו כי אם להאחז באמונה בקב"ה, שישועו מכל מצוקותיו. זהו ה"מקל" אשר בו הכו הספנים, שהרי "מקל" ראשי תיבות מעולם קוינו לך.

דף ע"ב והיא אקרוקתא

הצפרדע, התנין והעורב

רבה בר בר חנה מספר בסוגייתנו על צפרדע ענקית שחזו עיניו, והיא בגודל של עיר בת שישים בתים! לאחר מכן הופיע תנין גדול ובלעה, וסופו של התנין שנבלע במעיו של עורב ממין נקבה אדיר ממדים. כאשר כל המטען העצום בבטנו פרח העורב והתיישב על ענף של אילן כדרך העופות, ולמרבה הפלא החזיק האילן את המשא הכבד ולא קרס תחתיו.

הריטב"א בפירושו לאגדות אלו מבאר, כי משל זה מתייחס למלכות בני ערב, אשר מעורבים ממספר אומות, [כידוע, עבר מוחמד ממדינה למדינה וכפה את יושביהן להתאסלם], והם שולטים על עם ישראל. אולם, האילן הבא לסמל את נפלאות ה'; מחזיק אותנו ומחיה אותנו. ומסיים הריטב"א: "וגדול כוחו של אילן נפלאות השי"ת, שיכולים ישראל לחיות עמם ולקיים תורתם ביניהם, ואלמלא שאנו רואים לא היינו מאמינים!!"

אלא שבפנינו ניצבת בעיה טכנית שאינה ניתנת לפתרון, והיא, חוסר יכולתו של הנכרי לעשות קניין משיכה בכל הכלים שמבקשים למכור לו והנמצאים בבתיים רבים. אולם, לפי דעת בעלי התוספות הפתרון פשוט להפליא: יש להשכיר לנכרי את המקום אשר בו נמצאים כלי החמץ, ולאחר מכן לרכוש אותם בקניין משיכה, שהרי יסוד הניחו לנו בעלי התוספות, שקניין כלים על ידי שכירת מקומם, מהותו הוא כקניין משיכה, הוי אומר, הכנסת הכלים לרשות הקונה ("תורת הקנינים" ח"ב פ"ח ס"ק ר"ה).

דף עז/ב מכר את הצמד

מה פירוש המילה "דולר"

מעשה בהנהלת ישיבה מסוימת בירושלים שרכשה ספר תורה מסוחר סת"ם, ואף תמורתו בסך עשרים ושנים אלף דולר סוכמה ביניהם. כאשר מזכיר הישיבה בא אל הסוחר כדי לשלם לו את המגיע לו, הוא הביא עמו שקלים, אך הסוחר סירב לקבלם ממנו בטענה כי סוכם על "דולרים". "אני רוצה דולרים של ארצות הברית", טען הסוחר, "ולא שקלים בערך של דולרים". לעומת זאת טענה הנהלת הישיבה, כי אמנם סיכמו ביניהם שהסוחר יקבל \$22,000, אך כוונתם היתה לתשלום לפי ערכו של הדולר, ולא לתשלום בפועל במטבע חוץ. שני הצדדים הגיעו לדין תורה בפני בית הדין בירושלים, שהוכיח מסוגייתנו כטענת אחד הצדדים כלהלן.

סוגייתנו עוסקת רבות בעסקי מכירות שפרטיהן לא הובהרו בין הצדדים לעיסקה, ובשל כך נוצרו אי הבנות בין הקונה למוכר. כגון, אדם שביקש לרכוש "צמד" - העול שמניחים על צוואר השור, ולתמו סבר כי בכך הוא גם רוכש את השור עצמו, משום שיש אנשים, אם כי מועטים בלבד, המכנים גם את השור "צמד". ואילו המוכר טען, כי לא העלה על דעתו למכור את השור, אלא את הצמד בלבד. בנושא זה נחלקו רבי יהודה וחכמים, ולהלכה נפסק כדעת חכמים, שהמוכר רשאי להעביר ליד הקונה את הצמד בלבד ללא השור, אף על פי שבסכום שסוכם בין המוכר לקונה ניתן לרכוש שור וצמד יחדיו. זאת, מאחר שעיקר הלשון "צמד" משמעה, צמד בלבד ללא שור. כלומר, המילה "צמד" אינה מילה נרדפת למילה שור, אלא מעטים בלבד משתמשים בה כדי לכנות בה את השור ביחד עם הצמד. לפיכך אנו תולים שהמחיר הגבוה ששולם על ידי הקונה ניתן כמתנה למוכר, אך לא תמורת השור [לדעת הרשב"ם, ד"ה "ורבנן סברי", כלל זה תקף דווקא כאשר המוכר מוחזק בדמים, שה"מוציא מחבירו עליו הראיה". אולם, לדעת הר"ן והרמב"ן, בכל מקרה יד המוכר על העליונה, ומדברי ה"בית יוסף", חו"מ סימן ר"ה, עולה שכדבריהם פסק להלכה].

הרי לנו, כי כאשר מילה מסוימת משמשת למובן מסוים, אין אדם בעולם יכול לערער על כך, אף אם מעט אנשים משתמשים במילה זו גם למובן אחר. לפיכך, למרות שיש המשתמשים במילה "דולר" כדי להורות בכך על ערכו של החפץ, שייקבע לפי שערו היציג של הדולר ביום המכירה, אך מאחר ש"דולר" פירושו מטבע אמריקני, אין הנהלת הישיבה רשאית לשלם שקלים לסוחר, ועליה להעביר לידי עשרים ושנים אלף דולר טבין ותקילין (פס"ד - י"ם דיני ממונות וביוריי הדות ג' פס"ד בעמוד מ"א).

על דברים אלו יש להעיר, כי כלל לא ברור שהמילה "דולר" אינה משמשת לשני הדברים כאחת, גם לשטר האמיתי וגם לשער היציג. מכל מקום, ברור, כי יש לנהוג כמנהג המדינה. ולכן, בעסקי נדל"ן ידוע, שאין צריך לשלם דולרים לידי המוכר, כי אם את ערכם בשקלים. לעומת זאת, יש ענפי מסחר, כגון, בענף היהלומים, אשר בהם נהוג לשלם בדולרים תמורת הסחורה [יש לציין כי קיים נידון נפרד, אם תשלום בשקלים לפי ערך שער מכירת מטבע הדולר, נחשב כתשלום דולרים ממש. ואין המתחייב צריך לשלם במטבע הדולר דווקא].

דף עג/ב הוא טייעא
מורה דרך מצאצאי עשרת השבטים
מידי פעם מתפרסמים עדויות ומחקרים שונים אודות צאצאי עשרת השבטים הפזורים במקומות רחוקים ובמדבריות נידחים. אסמכתא מעניינת לכך אנו מוצאים בסוגייתנו, בה מספר רבה בר בר חנה, כי במסעותיו במרחבי המדבר שימש לו מורה דרך בעל חזות של סוחר ערבי שהראהו נפלאות. "בן יהודע" (בסוגייתנו) כתב, כי לדעתו, אותו אדם היה יהודי מצאצאי עשרת השבטים האבודים, אשר שכן במדבר הגדול המצוי בין ערי תימן לערים ג'דה ומכה הנמצאות כיום בערב הסעודית.

נסא דברכתא

מעומקא דליבא
נשגר בזאת ברכת מזל טוב
לרגל השמחה השרויה במעונם של
הרבנים מגידי השיעורים מבית מדרשנו
הרה"ג ישראל יונגר שליט"א
ביהכ"נ סלובודקא - אלעד
לרגל הולדת הבת
הרה"ג יהודה לוגסי שליט"א
ביהכ"נ המרכזי - בית אל
לרגל הולדת הבן
הרה"ג אברהם עמרני שליט"א
ביהכ"נ קהל חיים - מודעין עילית
לרגל הולדת הבן
בברכת התורה ולומדיה
מאורות הדף היומי

העלון יוצא לאור ע"י
מאורות הדף היומי

משרד ראשי:	רח' יוגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1	P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק	טל: 03-5775333
טל: 03-5775333	פקס: 03-7601020
tel: +972-3-5775333	E-mail: meorot@meorot.co.il
Fax: +972-3-7601020	

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700

מצטרפים לרבבות הלומדים

השבת פרשת 'לך לך'
לומדים הלכות רפואה בשבת

• מותר לחלל שבת כדי להאריך במעט את חייו של חולה אנוש?! •

להשיג בחנויות הספרים

לפרטים והזמנות: 151-500-1700